

Nehézségek a győri céhek megszüntetése körül

Amikor az első ipartörvény 1872-ben véglegesen eltörölte a céheket és helyettük ipartársulatok alakítására nyújtott lehetőséget, az illetékes kormányzervek számoltak ugyan a végrehajtás várható nehézségeivel, de a feladat megoldásának terhét túlnyomórészt áthárították a megyékre, városokra. Gyakorlatilag ez annyit jelentett, hogy az elavult, de mégis évszázados múltra visszatekintő céhintézményt három hónap alatt kellett felszámolni, a kézműipari munka valamennyi területén. Győr városa köztudottan a céhszervezetek egyik fellegvára volt a korábbi századokban és jóllehet számuk az 1867-es kiegyezés után – a kapitalista ipari gazdálkodás nagyüzemi formájának kibontakozásával – lényegesen lecsökkent, a még működő céhek csak igen nehezen akarták az idők szavát megérteni és mindent elkövettek létük további fenntartása érdekében. A miniszteri utasítás természetesen sablonos eljárást írt elő, ennek érvényre juttatása azonban Győr esetében sem bizonyult könnyű feladatnak, mégha a körrendelet hangsúlyozta is a felelősség megosztásának mikéntjét.

„Az egyes törvényhatóságoktól függ majd nagy részben – így szólt az utasítás idevágó szakasza –, hogy helyesen értelmezve a törvény egyes tételeit, a kellő eréllyel, egy-szersmind a kellő tapintattal, a létező érdekek lehető kímélésével hajtsák végre annak intézkedéseit. Egyfelől háriítsák el az ipar természet szerinti fejlődésének, az iparos értelmiség emelkedésének útjában álló akadályokat, másfelől biztosítsák az ipar fejlődéséhez és haladásához nélkülözhetetlen oltalmat. De ugyancsak a törvényhatóságok eredményes közreműködésén múlik, hogy az egyéni tevékenység, a szabad verseny és forgalom kifejtésére módot adó ipartársulatok akadálytalanul és minél nagyobb számban tudjanak megalakulni.”

Győr város tanácsa a maga részéről megtette a szükséges lépéseket, sőt a városkapitányi hivatal mint elsőfokú iparhatóság a létesítendő ipartársulatok alapszabályainak egy-egy mintapéldányát is megküldte a céheknek, hogy a feloszlatast, illetve a megalakulást kimondó közgyűléseket mielőbb megtarthassák. A szabók, vargák, sütők, csizmadiák és fazekasok csakhamar eleget is tettek a követelményeknek, de a többiek a legkülönbözőbb módszerekkel és kifogásokkal húzták-halasztották a döntést, pedig a területileg illetékes érdekképviseleti szerv, a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara, már türelmetlenül várta a Győrből érkező hivatalos tájékoztatásokat. Nemcsak arra volt kíváncsi, hogy a céhintézmény megszüntetése kapcsán milyen eredményeket sikerült helyileg elérni, az sem volt közömbös számára, hogy az iparostársadalom miképpen fogadja ezt a nagy változást, fel tudja-e fogni ennek a sorsdöntő intézkedésnek az igazi jelentőségét.

A városi tanács – valószínűleg időnyerés céljából – egy hónap múlva küldte meg válaszáat, amelyben a következőket adta a kamara elnökségének tudomására: „A végrehajtásról szóló magas miniszteri rendelet vétele után hirdetményileg azonnal figyelmeztettük a helyben fennálló céheket az új ipartörvény követelményeire, de tanácsosainkat, valamint rendőrkapitányunkat is kiküldöttük mint biztosokat avégből, hogy a helybeli céhekkal egyenkint és együttesen értekezletet tartsanak, azokon elnököljenek és a netán alakulandó ipartársulatok alapszabályainak alkotásánál, az iparosokat a szükséges felvilágosításban és gyámolításban részesítsék. Ennek eredménye azonban a mai napig abban öszzpontosul, hogy a helybeli iparosok egy része – iparág különbsége nélkül – egy közös ipartársulatot szándékozik alakítani, amely azután iparnemek szerint szakosztályokra lenne bocsátva. Külön alakulási szándékát ez ideig csupán a szabócéh jelentette be, más érdemleges mozzanat e kérdések ügyében nem történt.”

A tanács tájékoztató jellegű értesítése nem sok eredményről tudott tehát beszámolni, a hangulatról pedig szándékosan hallgatott, mivel a céhes keretek között dolgozó kisiparoság (az egyre rosszabbodó üzletmenet ellenére is) hagyományos jogainak megsértését látta

a törvényben, amely alkotmányosan biztosította az ipar szabad gyakorlásának lehetőségeit. Az ország egyéb részein és különösen a fővárosban tartott, feszült légkörű gyűlésekhez hasonlóan, Győrött is sor került tiltakozó összejövetelekre – főleg az 1874-es esztendőben –, amelyek az iparszabadság „újszerű” elvének határozott helytelenítése mellett, szinte egyöntetűen a kontárkodás elfajulásaival, tisztességtelen versenyével szemben foglaltak állást.

A maradiságukban elvakult céhmesterek a szakképesítés nélküliek ellen folytatott egyenlőtlen küzdelemben látták a reájuk szakadt válság fő okát, de arra nem gondoltak, hogy a gazdasági élet fejlődése, differenciálódása következtében, a faudális megkötöttségekkel terhelt céhintézmény tulajdonképpen saját maga húzta meg a lélekharangot további létjogosultsága felett. A győri céhekre is jellemző belépési kényszer, a jogtalan előnyszerzés, a féktelen hatalomvány és önzés, amely végül a legények, az inasok képzésének elhanyagolására is vezetett, méltán hívta fel az országgyűlés figyelmét a gyökeres reform mielőbbi megvalósításának szükségességére.

A közigazgatási apparátus végrehajtási szándékával nem is volt baj, sőt Győr város tanácsa – a helyileg elért eredmények silánysága miatt – túlbuzgóságában még olyan feladatokra is vállalkozott, amelyekre a törvény értelmében nem is volt felhatalmazása. A plénum ugyanis határozatot hozott, hogy az iparosok által kiadott tanoncbizonyítványokat csak abban az esetben tekinti érvényeseknek, ha azokat a városkapitányi hivatal (az oktatási előírások kellő igazolása után) láttamozza. Mihelyt az illetékes minisztérium erről tudomást szerzett, sietve az alábbi utasítást küldte el a város törvényhatósági bizottságának:

„Örömmel vettem tudomásul azon érdeklődést, mellyel a városi tanács az iparos-szakoktatás előmozdítása körül viseltetik, mindazonáltal mivel a tanonci bizonyítványok kiállítására a törvény szerint kizárólag a tanító iparosok hatáskörébe tartozik, azoknak a kapitányság mint iparhatóság által való láttamozása és érvényességi erőre történő emelése teljesen indokolatlan. Felhívom ezért a város közgyűlést, hogy az iparos oktatás elősegítése érdekében utasítsa a városi tanácsot, hogy a kivitelezés tekintetében gondoskodják helyesebb eszközök és módozatok alkalmazásáról.”

Hatásköri túllépések és a törvény szellemével ellenkező intézkedések persze másutt is történtek, még a céhvagyonok felhasználása körül is, de a legsúlyosabb probléma mégiscsak az volt, hogy egyes városokban – s ezek élvonalába tartozott Győr is –, a céhek felszámolásának ügyét évekig nem lehetett végső megoldása felé vinni. Akadtak ugyanis olyan esetek, hogy a mesterek a feloszlás ellenére is tovább működtek, mások egyáltalában nem nyilatkoztak, vagy ha ki is mondták ipartársulattá való alakulásukat, a szükséges alapszabályokat nem készítették el. Ez a zavaros helyzet a „haladéktalan beavatkozást” sürgető legfelsőbb rendeletek hatására csak 1877 végén tisztázódott, bár még akkor sem teljes mértékben.

Egy összefoglaló tanácsi jelentés alapján azonban helyi viszonylatban legalább annyit meg lehetett állapítani, hogy milyen új érdekképviseleti szervek (tehát ipartársulatok) létrejöttével lehet majd Győrött számolni. A legnagyobb passzivitást mindenestre továbbra is a kőfaragók, a takácsok, a szűcsök, a kovácsok és a mészárosok céhei tanúsították, amelyek változatlan hallgatásukkal ismételtelen csak azt kívánták kifejezésre juttatni, hogy nem helyeslik a régi kiváltságok, az iparűzés terén kialakult hagyományos formák megszüntetését. A haladás meggyorsult üteme, az egész rendszerében, belső társadalmi és gazdasági szerkezetében megváltozott élet fejlődése azonban természetesen ezeket az időszerűtlenné vált egyéni szempontokat és érdekösszefonódásokat, a XIX. század erősen kapitalizálódó utolsó negyedében már sehogy sem vehette figyelembe.

Dr. Lengyel Alfréd